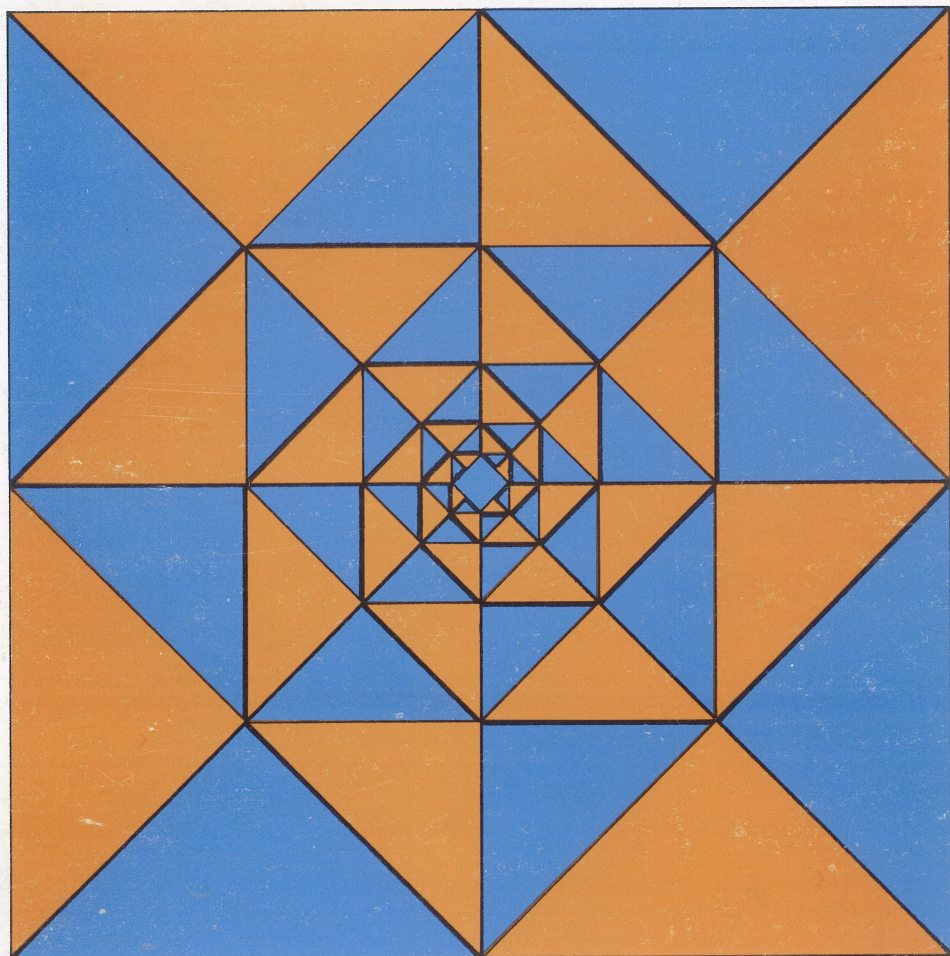

ANALES

DE LA UNIVERSIDAD DE ALICANTE

ESCUELA de MAGISTERIO

Nº 1

1984

ANALES

DE LA UNIVERSIDAD DE ALICANTE

ESCUELA de MAGISTERIO

Nº 1

1984

Depósito Legal: A-477-1984

Imprime: Gráficas CIUDAD, S.A., San Juan de Ribera, 30 - ALCOY

INDICE

M. ^a Angeles MARTINEZ RUIZ, Narciso SAULEDA PARES Análisis de la estructura didáctica de los itinerarios de la naturaleza	7
Jesús Rafael DE VERA FERRE, María Aurora GOMIS SANCHEZ Demografía y cambios parroquiales en la Diócesis de Orihuela en 1952	41
Manuel MORAGON MAESTRE De la lectura a la interpretación textual	59
Jesús Rafael DE VERA FERRE Geografía y transporte urbano: una aproximación teórica	69
José GARCIA HURTADO La psicología del procesamiento de la información como modelo de acción	81
Angel HERRERO BLANCO, M. ^a Antonia MARTINEZ LINARES Sobre las construcciones «más que»	87
José Manuel TOLEDO GUIJARRO Materiales para una educación para la paz y la no-violencia	103
M. PASTOR, R. CARDA, J. PONSODA, M. ^a A. MARTINEZ La enseñanza de conceptos y la integralidad de las ciencias	143
José Luis BERNABEU RICO La fiesta de moros y cristianos en tierras valencianas	157
Jordi COLOMINA CASTANYER La generalització de la pèrdua de la /d/ intervocàlica en el Valencià meridional alacantí	173
Víctor-Javier MANGAS MARTIN La biología en la formación del profesorado	203
Emilia María TONDA MONLLOR La aplicación del ordenador en las ciencias sociales: el amillaramiento de Alcoy de 1886	209

José GARCIA HURTADO, M. ^a Rosario BAGO Y VALLDECABRES La adquisición de algunas competencias docentes: reflexiones en torno a una alternativa metodológica en el currículum del profe- sor en formación	217
M. ^a Rosario BAGO Y VALLDECABRES Aportaciones de la psicología cognitiva al currículum del profesor en formación	225

LA GENERALITZACIÓ DE LA PÈRDUA DE LA /D/ INTERVOCÀLICA EN EL VALENCIÀ MERIDIONAL ALACANTÍ

Jordi Colomina Castanyer

1. TREBALLS ANTERIORS

A. M. Alcover (1908: 286-7) fou el primer que donà notícies de la pèrdua de la /d/ intervocàlica en valencià. Segons el lingüista mallorquí, aquesta pèrdua de /d/ era general en quasi tot el Regne de València en les «desinències» *-ada* i *-ador*; a la «regió alicantina», la pèrdua de /d/ intervocàlica era més accentuada, ja que afectava les «desinències» *-ada*, *-ador*, *-ida* i *-uda*.

P. Barnils (1913: §§ 50, 86-89) en el seu estudi sobre *Die Mundart von Alacant*, considera que «die Behandlung des intervokalischen T bildet eines der Hauptcharakteristika unserer Mundart»; augmenta el nombre de contextos en què es produeix la pèrdua: *-ada*, *-ador*, *-adà*, *adú*-, *-adi*-, *-eda*, *-òda*, *-òde*-, *-oda*, *-odà*-, *-idà*-, *-ida*, *-uda* i *-udà*- (*can-salà*, *cunyà*, *cà volta*, *llauraor*, *naar*, *Naal*, *ferraüra*, *maür*, *caïra*, *sea*, *monea*, *roa*, *poer*, *neboa*, *poar*, *dial*, *via*, *feria*, *mua* i *ajuava*); i relaciona la pèrdua de /d/ intervocàlica amb el que s'esdevingué en francès i en la terminació *-ado* de l'espanyol.

A. Griera (1921/1949: 77-8) atribuï erròniament les pèrdues de /d/ intervocàlica de l'alacantí a tot el valencià: «uno de los fenómenos más típicos del valenciano es la pérdida de la -T-: *sea*, *roa*, *via*, *caena*, *llauraor*, *poer*, *neboa*, *pexcaor*, *mua*, *naal*, *maür*, etc.».

M. Sanchis Guarner ha considerat, en diversos treballs (1956, 1967,

1980) la generalització de la pèrdua de /d/ intervocàlica com una de les característiques definitòries del «parlar alacantí».

J. Veny, en el seu estudi del valencià parlat al Sud del riu Xúquer (1976: § 4), s'ocupa de la pèrdua de la /d/ intervocàlica. Podem resumir les seues aportacions en els punts següents:

- 1) La pèrdua de /d/ en els sufixos *-ada* i *-adura* és general en tota la zona estudiada. El tractament del sufix *-ador* presenta «fluctuacions» en algunes localitats.
- 2) Les pèrdues de /d/ es generalitzen sobretot en el triangle meridional Novelda-Alacant-Guardamar.
- 3) Basant-se en el fet que les localitats on es produeixen més pèrdues de /d/ són frontereres o molt castellanitzades (Alacant), proposa d'interpretar el fenomen en relació amb el que s'esdevé en murcià i en les parles meridionals (1).

2. SOCIOLINGÜÍSTICA HISTÒRICA: ELS INICIS DE LA PÈRDUA DE /D/ INTERVOCÀLICA EN VALENCIÀ

Segons A. M. Badia (1951: § 69, III) —que ha estat l'únic lingüista que ha tractat d'establir la cronologia del canvi—, la pèrdua de la /d/ intervocàlica deu ser prou moderna, car no apareix en els textos antics ni tampoc en la literatura popular del segle XVI.

Per tal d'aproximar-nos a l'etapa inicial del canvi, hem estudiat el

(1) La generalització de la pèrdua de la /d/ intervocàlica es dona en murcià en tots els contextos, igual que en l'alacantí, per la qual cosa la hipòtesi de J. Veny de considerar interrelacionats ambdós fenòmens ens sembla encertada. Sense dubtes es tracta d'un fenomen l'àrea d'expansió del qual abraça part de dos dominis lingüístics.

Segons J. García Soriano (1932: § 45) en murcià es donen casos com ara *escullar*, *bebía*, *bufío*, *boa*, *deo*, *roá* i *rua* (per comptes de *escudillar*, *bebida*, *bufido*, *boda*, *dedo*, *rodada* i *rueda*); cfr. en alacantí *escuellar*, *feria*, *roâ* i *roa* (en lloc de *escudellar*, *ferida*, *rodada* i *roda*). En murcià de vegades /d/ es substituït per [l] i [r], p. e., *melecina*, *meralla* (*medicina*, *medalla*), fenomen que també es dona en alacantí, p. e., *rèlit*, *lliró* (*rèdit*, *llidó*).

J. Guillén (1974: 52-3) constata a Oriola la pèrdua de /d/ intervocàlica «en todas las posiciones», p. e., *osena*, *asá*, *to*, *labrauría*, *laero* (*docena*, *azada*, *todo*, *labraduría*, *ladero*).

M. Torreblanca ha descrit amb detall els contextos de la pèrdua de /d/ intervocàlica a Villena: a) en els participis es perd sempre, p. e., *cansao*, *cansá*, *corrio*, *vivio*; b) en els sufixos *-dura*, *-udo*, *-uda* «hay bastante vacilación». Conclou que la conservació de /d/ és «muchísimo más frecuente en el lexema verbal que en el nominal» (1976: 129-131).

tractament de la /d/ intervocàlica en una revista satírica valenciana del segle XIX —*La Donsayna* (1844-1845)— i en alguns treballs lexicogràfics valencians dels segles XVIII i XIX.

La Donsayna, obra de J. Bernat i Baldoví (Sueca, 1809-València, 1864) i de J. M. Bonilla (València, 1808-1880) devia reflectir d'una manera fidel la parla popular de les comarques centrals valencianes, ja que els autors afirmaven clarament que escrivien «en valencià tal com se parla en lo dia» (p. 17).

Tot seguit resumim els resultats obtinguts de les 100 primeres aparicions en aquesta revista de mots amb el grup *-ad-* + vocal, amb indicació de la categoria gramatical.

	<i>-ada</i>	<i>-à</i>
adjectius	9	2
participis	5	5
substantius	10	22
verbs	1	5
total	25	34
percentatge	42%	58%
	<i>-ades</i>	<i>-aes</i>
adjectius	2	0
substantius	2	8
participis	0	1
adverbis	0	2
total	4	11
percentatge	27%	73%
	<i>-adeta</i>	<i>-aeta</i>
total	0	9
percentatge	0%	100%

	<i>-adet</i>	<i>-aet</i>
total	0	1
percentatge	0%	100%
	<i>-ador</i>	<i>-aor</i>
total	4	3
percentatge	57%	43%
	<i>-adora</i>	<i>-aora</i>
total	0	4
percentatge	0%	100%
	<i>-adí-</i>	<i>-aí-</i>
total	1	3
percentatge	25%	75%
	<i>-adé-</i>	<i>-aé-</i>
total	0	1
percentatge	0%	100%

En resum, tenim:

	conservació de /d/ en el grup <i>-ad-</i> + vocal	pèrdua de /d/ en el grup <i>-ad-</i> + vocal
total	34	66
percentatge	34%	66%

Les dades de *La Donsayna* ens permeten postular l'existència de la regla variable (1) en la gramàtica dels valencians del sector central a mitjan segle XIX (2).

(2) Sobre el concepte de regla variable com a model teòric de la variació lingüística, v. W. Labov (1972 a) i (1972 b).

(1) /d/ → ⟨∅⟩ / /a/ — V

La regla variable (1) elideix les /d/ situades entre una /a/ precedent i qualsevol altra vocal. La variable sociolingüística (d) es realitzava mitjançant dues variants: (d-1) = [d] i (d-2) = ∅. Els principals factors socials que condicionen la regla (1) són:

- 1) El context /a/ — V, és a dir, la posició pretònica de la /d/ afavoreix l'aplicació de (1): 100% de casos de -aeta, -aet i -aora.
- 2) La categoria gramatical dels mots. Els substantius afavoreixen l'aplicació de la regla: 22 casos de -â sobre un total de 32, 8 de -aes sobre 10; i així mateix els verbs: 5 casos de -â sobre 6-; en canvi, els adjectius frenen l'aplicació de la regla: 9 casos de -ada sobre un total d'onze.

L'únic factor social que podem estudiar a *La Donsayna* és l'estil. Les restriccions estilístiques principals que hi hem trobat són:

- 1) Els diminutius, propis de l'estil familiar i afectiu afavoreixen l'elisió de /d/: 100% de casos de -aeta i -aet.
- 2) El morfema /-ada/ amb el significat de 'colp donat amb un cert objecte', propi de l'estil col·loquial, afavoreix l'elisió de /d/: 8 casos de -â, -aes enfront d'un sol cas de -ada (*espardeñá* (p. 3), *donsayná* (3), *ullá* (71), *palmá* (96), *porrá* (98), *navaixaes* (80), *tellaes* (96), *puñaes* (104); *safanoriada* (70)).
- 3) El nivell de llenguatge adoptat en els textos. En general *La Donsayna* és escrita en un llenguatge plebeu, però de vegades algun poema adopta un to més culte. Així a la *Declaració amorosa...* (pp. 70-75), escrita en un estil més culte de l'habitual a la revista i amb un lèxic supradialectal («eixa nóya», p. 72), de set casos d'aparició de la variable (d) sis són de conservació de la /d/ (3).

També hem investigat el tractament de la /d/ intervocàlica en algunes replegues lexicogràfiques valencianes dels segles XVIII i XIX. En dos diccionaris del XVIII, el de C. Ros (1764) i el de M. J. Sanelo (1760-1827) editat per J. Gulsoy (1964), no apareix cap cas de pèrdua de /d/, tan sols algunes substitucions de /d/ per [r] (p. e., *lliró*, *llironer* per

(3) Heus ací els exemples: *llobades* (70), *flamerades* (70), *confitada* (70), *safanoriada* (70), *mirada* (73), *engastada* (73); *ullá* (71).

comptes de *llidó*, *llidoner*). En el diccionari de Ll. Lamarca (1839) la situació és la mateixa que la dels autors esmentats del XVIII: cap pèrdua de /d/, i algunes substitucions per [r] (*carafal* i *lliró* en lloc de *cadafal* i *llidó*).

La situació canvia considerablement en la segona meitat del XIX. J. Escrig reconeix explícitament en la *Sucinta advertència* que encapçala el seu diccionari (1851) que «la letra *d* deja de pronunciarse muchas veces cuando está colocada entre dos vocales», i, seguint un criteri de fidelitat a la pronúncia —excessiu en una obra normativa, però interessantíssim per a la història de la llengua—, són nombroses en el seu diccionari les entrades dobles del tipus: -á, -ada; -ador, -ahor; -adura, -ahura; -adí-, -ahí-; -adé-, -ahé-; -adet -a, -ahet -a; -adot, -ahot; etc. (4). Aquest mateix tipus d'entrades dobles es troba també en els diccionaris de M. Rosanes (1864) i J. Martí Gadea (1909).

La regla (1), que era variable en el segle passat com es dedueix dels textos que acabem d'estudiar, ha esdevingut categòrica en el valencià actual —amb l'excepció del valencià septentrional, on es conserven les /d/ intervocàliques—, especialment en les paraules amb el grup /a/ + /d/ (morfema de participi) + vocal, és a dir, els grups morfològics -ada, -ador -a, -adet -a, -adot -a i -adura, i parcialment en els grups -adú-, -adí- i -adé-. En el valencià col·loquial actual —no septentrional— existeix, doncs, la regla categòrica (2).

(2) morfema de participi /d/ → Ø / /a/ — V

3. LA GENERALITZACIÓ DE LA PÈRDUA DE LA /D/ INTERVOCÀLICA EN EL VALENCIÀ MERIDIONAL ALACANTÍ

En els 28 pobles de la nostra zona d'estudi que indica el mapa 1 (5),

(4) Heus ací alguns exemples d'entrades dobles: *abaixá*, -da (p. 1), *abaixador*, -hor (1), *serradura*, -hura (779), *cadira*, -hira (150), *abadeig*, *abaheig* o -jo (1), *soldadet*, -dahet (793), *cansadot*, -hot (159).

(5) Heus ací el significat de les abreviacions usades als mapes i a la resta de l'article: A. Aspe (Asp), de parla castellana (no estudiat), Ag. Agost, Ai. Aigües de Busot, Al. Alacant, Alc. Alcoi, Alg. L'Alguenya, Be. Beneixama, Bi. Biar, Bu. Busot, Cam. El Campello, Cany. La Canyada de Biar, Cast. Castalla, Cr. Crevillent, Fi. Finestrat, Fra. El Fondó dels Frares, Gu. Guardamar, Jo. Sant Joan, M. Monforte (Montfort), de parla castellana (no estudiat), Mi. El Camp de Mirra, Mo. Monòver, Mu. Mutxamel, Neus. El Fondó de les Neus, No. Novelda, Orx. Orxeta, Pe. Petrer, Pi. El Pinós, Re. Relleu, Ro. La Romana, Ti. Tibi, To. La Torre de les Maçanes, Po. Santa Pola, Vi. Sant Vicent del Raspeig, Vila La Vila Joiosa, i Xi. Xixona.

la regla (2) ha experimentat un procés de simplificació i s'ha transformat en la regla (3).

(3) morfema de participi /d/ → ∅ / V — V

La regla (3) és més simple, més general que la (2) perquè la seua formalització requereix menys trets: la restricció contextual /a/ — de (2) ha estat generalitzada a V —, és a dir, la regla (3) s'aplica no solament si la /d/ segueix una /a/, sinó darrere qualsevol vocal.

En virtut de la regla (3) s'elideix el morfema de participi /d/ sempre que esdevé intervocàlic, tant després de la /a/ temàtica de la primera conjugació, com de /u/ o /e/ temàtica de la segona i de /i/ temàtica de la tercera. En les derivacions de (4) podem veure alguns exemples d'aplicació de la regla (3). La regla d'elisió del morfema /d/ intervocàlic (3) —així com les regles (1) i (2)— pressuposa l'aplicació de la regla d'espírantització, que transforma les obstruents sonores intervocàliques /d/ /g/ en [d] [g]. (La regla de RED. VOC. és la regla de reducció vocàlica del català occidental, i la regla de RED. VOC. una regla que redueix dues vocals idèntiques successives a una.)

(4)

	casada	mocador	ferradura
representació morfològica	/kaz+a+d+a/	/mok+a+d+ór/	/fɛr̄+a+d+úra/
r. de RED. VOC.	—	—	feřadúra
r. d'ESPIR.	kazáda	mokadór	feřadúra
r. (3) d'ELI.	kazáa	mokáor	feřaúra
r. de RED. VOC.	kazá	—	—
forma derivada	kazá	mokaór	feřaúra

	sabuda	venedor	perdudeta
representació morfològica	/sab+ú+d+a/	/ven+e+d+ór/	/pɛrd+u+d+ét+a/
r. de RED. VOC.	—	—	perduđeta
r. d'ESPIR.	sabúda	venedór	perduđeta
r. (3) d'ELI.	sabúa	veneór	perđuéta
forma derivada	sabúa	veneór	perđuéta

	ferida	patidora	seguidet
representació morfològica	/fer+i+d+a/	/pat+i+d+ór+a/	/seg+i+d+ét/
r. d'ESPIR.	ferída	patidóra	segidét
r. (3) d'ELI.	fería	patióra	segiét
forma derivada	fería	patióra	segiét

La regla (3) només és variable en un poble: la Torre de les Maçanes. L'única restricció social que hi hem trobat és l'edat: en els grups morfèmics /e + d + ór/ i /i + d + ór/ l'elisió de /d/ és pràcticament general en tots els parlants (p. e., *veneor*, *patior*), però en els grups /u + d + a/ i /i + a/ els parlants majors de 60 anys conserven la /d/, mentre que en els torruans menor d'aquesta edat l'elisió és quasi general (p. e., *coneguda*, *vestida* / *conegua*, *vestia*).

En els altres 27 pobles que indica el mapa 1, la regla (3) és categòrica, és a dir, elideix el morfema de participi /d/ en tots els casos en què esdevé intervocàlic. La zona on (3) és categòrica comprèn tots els pobles catalanoparlants situats al Sud de la línia Biar-Busot (6) —vint localitats— i set pobles situats immediatament al Nord de la línia esmentada.

No disposem d'una informació exacta sobre l'època en què començà a actuar la regla (3), però podem suposar que el seu origen fou contemporani al de la regla (1), que com hem vist més amunt es documenta ja a mitjan segle XIX. La documentació més primerenca que posseïm de la regla (3) en el valencià meridional alacantí és de la darreria del segle XIX: *seguia* (per *seguida*) a Novelda, en 1883, i *decidia*, *atrevia*, *cumplia* i *eixia* (per *decidida*, *atrevida*, *complida* i *eixida*) a Elx, en 1891 (7).

La regla (3) degué experimentar ben enjorn una generalització que la transformà en la regla (5), la qual no solament elideix el morfema de participi /d/ intervocàlic, sinó tot fonema /d/ intervocàlic.

(6) Aquesta frontera històrica, que assenyalà el límit meridional del Regne de València de 1244 a 1304, apareix representada als mapes per una línia de punts.

(7) Les dades són de la revista *El Tío Gabia*, de Novelda i de V. Alarcon (1952) d'Elx.

(5)

/d/ → ⟨∅⟩ / V — V

Les primeres dades de què disposem de la regla (5) són també de la darrerria del segle XIX: *maeixia* i *refreat* (per *madeixa* i *refredat*) a Alacant en 1884, i *via*, *quear*, *enreaor*, *enfaat*, *verdaer* i *poer* (per *vida*, *quedar*, *enredador*, *enfadat*, *verdader* i *poder*) a Elx en 1891 (8).

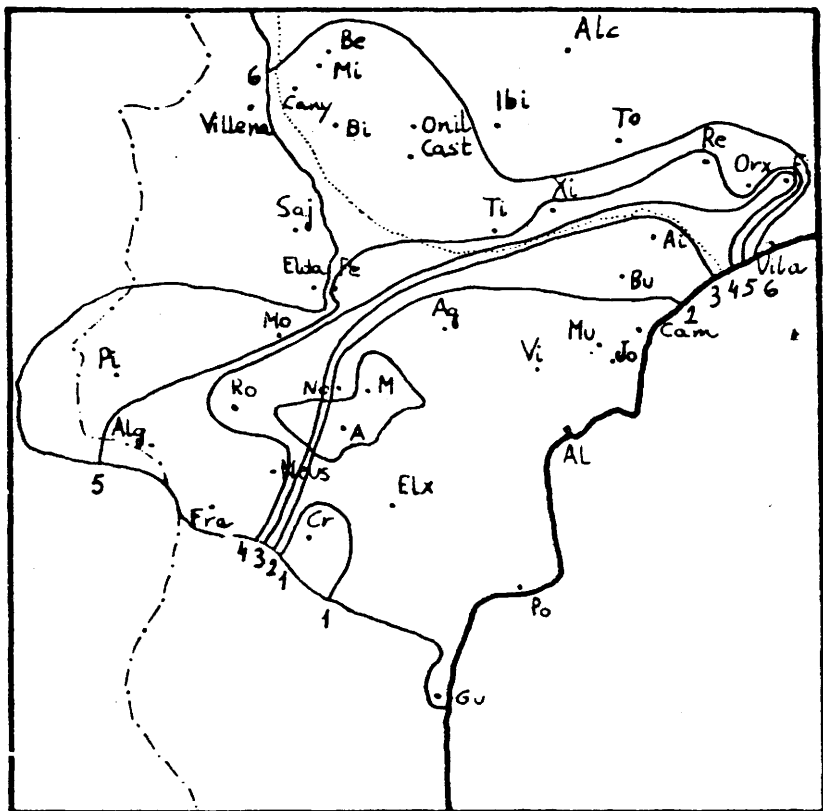
La regla (5) no ha atés en alacantí el mateix grau d'uniformitat que la regla (3), car cada mot afectat per la regla (5) presenta una extensió geogràfica diferent. Gràcies a la gran quantitat de mots amb /d/ que contenia el nostre qüestionari —mig centenar (9)— podem estudiar l'elisió de /d/ amb un grau prou considerable de precisió. En els mapes 2-7 apareixen resumits els resultats de la nostra recerca. En cada mapa hem agrupat els mots en què la /d/ es troba en un mateix context: /ud/ + V (mapa 2), /ad/ + V (mapa 3), /ed/ + V (mapa 4), /ɔd/ + V (mapa 5), /od/ + V (mapa 6), i /id/ + V (mapa 7). Les diverses isoglosses d'aquestos mapes indiquen que en els pobles situats al Sud de la línia s'ha produït l'elisió de /d/ en el mot considerat, però la /d/ es conserva en els pobles situats al Nord. La gradació de les isoglosses ens permet veure l'estat actual de la difusió lèxica i geogràfica de l'elisió de /d/ intervocàlica. Com ha assenyalat Bailey (1972: 55) el feix d'isoglosses indica que les diverses elisions s'impliquen unes a altres.

En la matriu (6) representem l'escala d'implicació corresponent als canvis del mapa 2, i en la matriu (7) l'escala corresponent al mapa 3 (10).

(8) Les dades són de la revista *El Cullerot*, d'Alacant i de V. Alarcon (1952) d'Elx.

(9) Els mots investigats han estat: *avorrida*, *partida*, *pareguda*, *venedor*, *patidora*, *eixidor*, *agradar-agradat*, *Nadal*, *foradar*, cast. *madera*, *nadar*, *cadena*, *cadira*, *rèdit*, *moneda*, *madeixa*, *bleda*, *seda*, *pedaç*, *redolar*, *redó*, *lledó*, *-ner*, *quedar*, *enredar*, *vida*, cast. *ruido*, *didal*, *convidar*, *oblidar*, *roda*, *rodal*, *rodar*, *codol*, *poder-podem-podeu-poden-podia*, *boda*, *neboda*, *codony*, *-er*, *podar*, *muda* (fem. de *mut*), *escudellar*, *la pudor*, *pudent*, *esternudar*, *mutat*, *ajudar*, *saludar*.

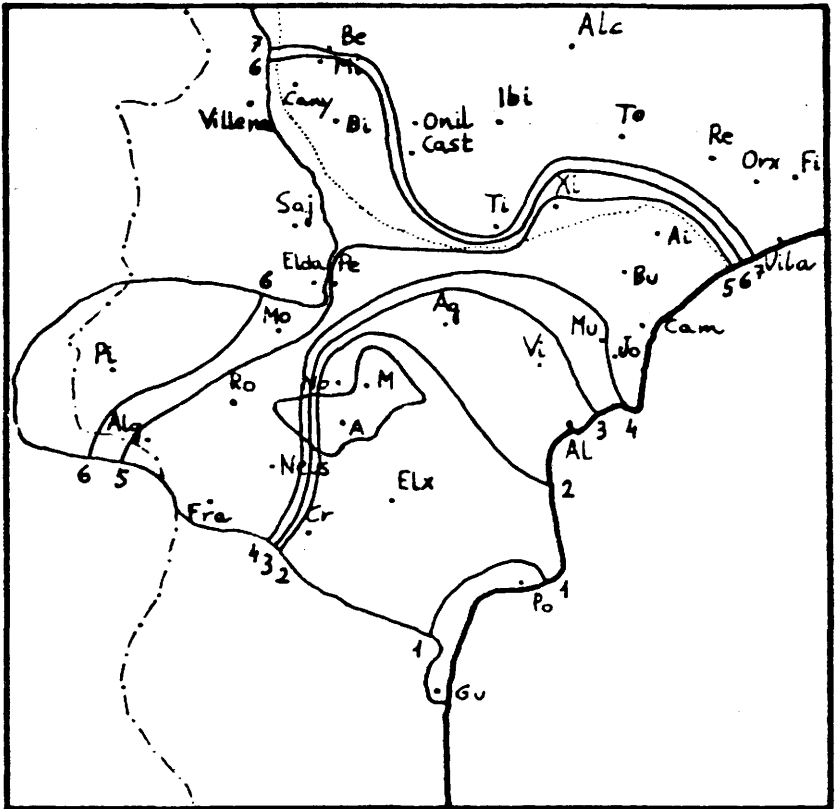
(10) Sobre les escales d'implicació com a instrument de sistematització i de representació de les dades empíriques de la variabilitat de la llengua v. DeCamp (1971), Bickerton (1972) i Bailey (1973).

Mapa 2

Elisió de /d/ en el context /ud/ + V

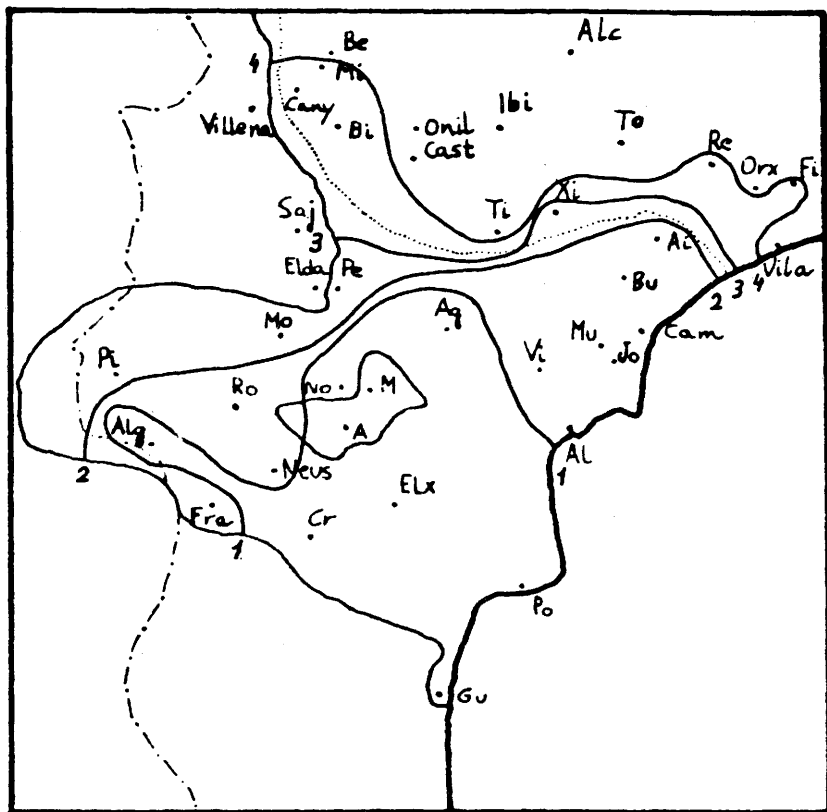
<i>al Nord</i>	/	<i>al Sud</i>
1. saluda(r)	/	salua(r)
2. ajuda(r)	/	ajua(r)
3. mudat	/	muat
4. muda	/	mua
5. esternuda(r)	/	esternua(r)
6. escudella(r)	/	escuella(r)

Mapa 3

Elisió de /d/ en el context /ad/ + V

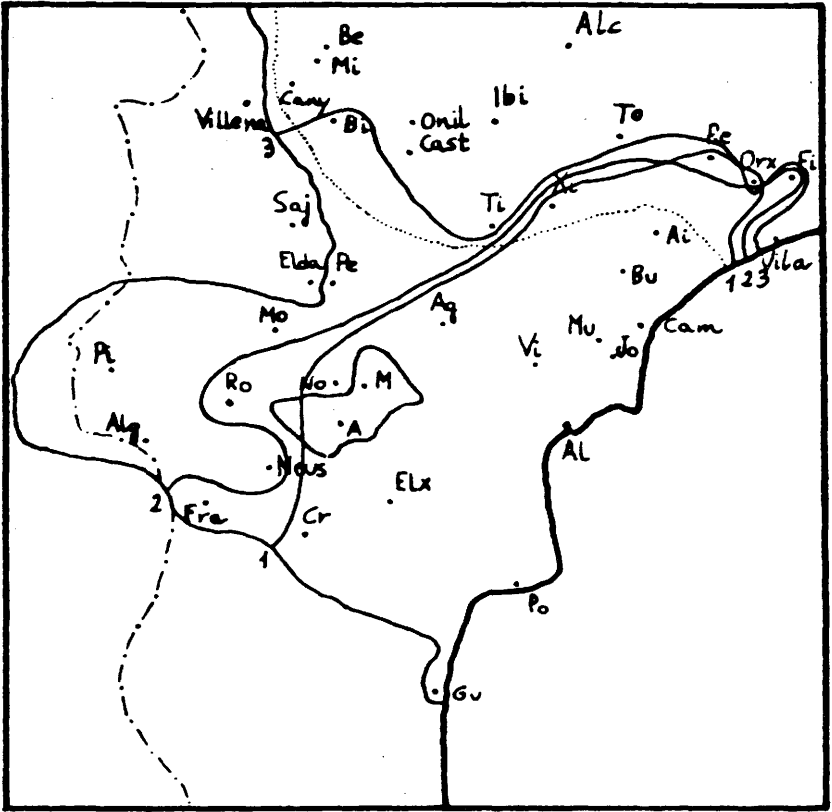
1.	nada(r)	/	naar
2.	forada(r)	/	foraa(r)
3.	agrada(r)	/	agraa(r)
4.	Nadal	/	Naal
5.	cast. madera	/	cast. maera
6.	cadena	/	caena
7.	made(i)xa	/	mae(i)xa

Mapa 4

Elisió de /d/ en el context /ed/ + V

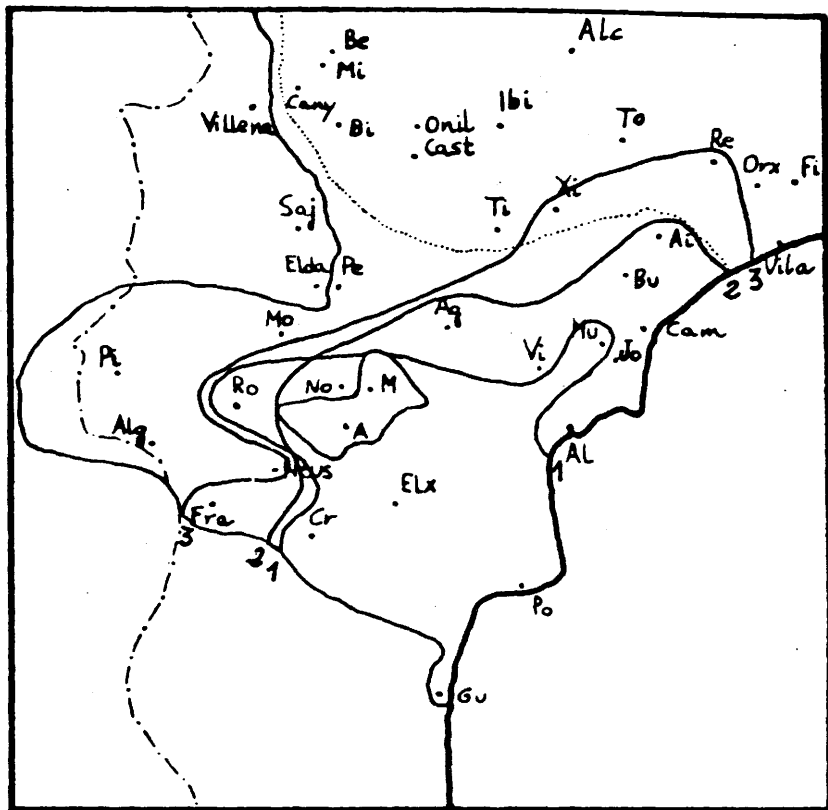
	al Nord	/	al Sud
1.	queda(r)	/	quea(r)
2.	bleda	/	blea
3.	pedaç	/	peaç
4.	redó	/	reó

Mapa 5

Elisió de /d/ en el context /od/ + V

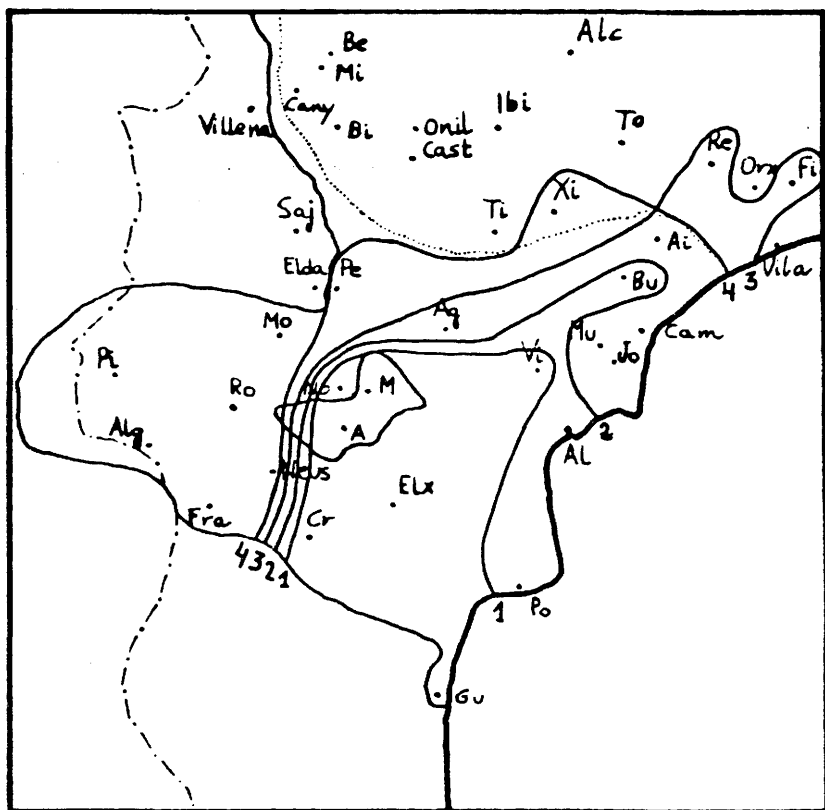
	al Nord	/	al Sud
1.	pode(r)	/	poe(r)
2.	roda	/	roa
3.	rodal	/	roal

Mapa 6

Elisió de /d/ en el context /od/ + V

al Nord	/	al Sud
1. codony	/	cony, conya, conyeta
2. boda	/	boa
3. neboda	/	neboa

Mapa 7

Elisió de /d/ en el context /id/ + V

al Nord		/	al Sud	
1.	cast. olvida(r)	/	cast. olvia(r)	
2.	didal	/	dial	
3.	cast. roïdo	/	cast. roïo	
4.	convida(r)	/	convia(r)	

(6) (11)

E_1 escuellar	E_2 esternuar	E_3 mua	E_4 muat	E_5 ajuar	E_6 saluar	
1	1	1	1	1	1	V_1
1	1	1	1	1	0	V_2
1	1	1	1	0	0	V_3
1	1	1	0	0	0	V_4
1	1	0	0	0	0	V_5
1	0	0	0	0	0	V_6
0	0	0	0	0	0	V_7

(7) (12)

E_1 maeixa	E_2 caena	E_3 maera	E_4 Naal	E_5 agraar	E_6 foraar	E_7 naar	
1	1	1	1	1	1	1	V_1
1	1	1	1	1	1	0	V_2
1	1	1	1	1	0	0	V_3
1	1	1	1	0	0	0	V_4
1	1	1	0	0	0	0	V_5
1	1	0	0	0	0	0	V_6
1	0	0	0	0	0	0	V_7
0	0	0	0	0	0	0	V_8

(11) Les diverses varietats de l'escala d'implicació (6) corresponen als pobles següents:

V_1 = Crevillent.

V_2 = Guardamar, Santa Pola, Eix, Novelda, el Campello, Agost, Sant Vicent, Mutxamel, Sant Joan.

V_3 = Busot, Aigües.

V_4 = la Romana, Finestrat.

V_5 = el Fondó dels Freres, el Fondó de les Neus, l'Alguenya, Petrer, Xixona, Rellou.

V_6 = el Pinós, Monóver, Biar, la Canyada, el Camp de Mirra, Beneixama, Onil, Castalla, Tibi, Orxeta.

V_7 = Alcoi, Ibi, la Torre, la Vila.

(12) Les diverses varietats de l'escala d'implicació (7) corresponen als pobles següents:

En l'escala d'implicació representada en (6) hi ha una ordenació lineal jeràrquica de sis elements, corresponents a l'acció de la regla (5) sobre *escudellar* ($E_1 = \text{escuellar}$), *esternudar* ($E_2 = \text{esternuar}$), *muda* (fem. de *mut*) ($E_3 = \text{mua}$), *mudat* ($E_4 = \text{muat}$), *ajudar* ($E_5 = \text{ajuar}$) i *saludar* ($E_6 = \text{saluar}$). La presència en una varietat de llengua d'un element E_{+i} implica la presència de $E_{+1}, E_{+2}, E_{+3}, \dots, E_{+i}$ (p. e., E_4 (*muat*) implica E_1 (*escuellar*), E_2 (*esternuar*) i E_3 (*mua*)), i la presència d'un element E_{-i} implica $E_{-(i+1)}, E_{-(i+2)}, E_{-(i+3)} \dots E_{-n}$ (p. e., E_{-3} (*muda*) implica E_{-4} (*mudat*), E_{-5} (*ajudar*) i E_{-6} (*saludar*)).

En matrius com (6) i (7) s'expressa clarament que si el valor d'una casella x és 1, 1 és també el valor de tota casella superior a x en l'eix vertical i a l'esquerra de x en l'eix horitzontal; i que si el valor d'una casella y és 0, 0 serà també el valor de qualsevol casella inferior a y en l'eix vertical i situada a la dreta de y en l'eix horitzontal. Les escales d'implicació poden representar-se també linealment. En (8) representem la corresponent a (6).

$$(8) \quad +E_6; -E_6 +E_5; -E_5 +E_4; -E_4 +E_3; -E_3 +E_2; -E_2 +E_1; -E_1$$

Cada secció de (8) indica una varietat de llengua en la qual es donen totes les elisions implicades per $+E_i$, i no es donen les implicades per $-E_i$. Així, la varietat V_4 de (6) —corresponent als pobles de la Romana i Finestrat—, marcada com a $-E_4 +E_3$, presenta les elisions E_1, E_2 i E_3 (*escuellar*, *esternuar* i *mua*), però no les de E_4, E_5 i E_6 (car diuen *mudat*, *ajudar* i *saludar*).

Igualment en la V_4 de la matriu (7) —corresponent a Mutxamel—, marcada com a $-E_5 +E_4$, l'element E_4 (*Naal*) implica E_1, E_2 i E_3 (*maeixa*, *caena* i el cast. *maera*), i l'element $-E_5$ (*agradar*) implica $-E_6$ i $-E_7$ (*toradar* i *nadar*).

De la mateixa manera que hem fet en (6) i (7), podríem construir les

$V_1 =$ Guardamar i Santa Pola.

$V_2 =$ Crevillent, Elx, Novelda.

$V_3 =$ Agost, Sant Vicent, Alacant.

$V_4 =$ Mutxamel.

$V_5 =$ l'Alguenya, el Fondó dels Freres, el Fondó de les Neus, la Romana, Petrer, Sant Joan, el Campello, Busot, Aigües, Xixona.

$V_6 =$ Monòver, Biar, la Canyada, el Camp de Mirra.

$V_7 =$ el Pinós.

$V_8 =$ Beneixama, Onil, Castalla, Ibi, la Torre, Alcoi, Relleu, Orxeta, Finestrat, la Vila.

escales d'implicació corresponents als mapes 4-7. Hem resumit les dades dels mapes 2-7 en una escala d'implicació representada per la matriu (9).

(9)

reó	maeixa	roal	caena	monea	peaç	ençar	esternuar	maera	neboa	roa	blea	poer	róio	mua	conviar	muat	boa	dial	ajuar	poar	Nal	agrar	quear	sea	cony	olviar	forar	naar	saluar	
1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	Crevillent
1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	0	1	1	1	0	Guardamar
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	0	Santa Pola
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	0	Novelda
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	0	1	1	1	0	0	Elx
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	Sant Vicent
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	Mutxamel
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	Agost
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	Alacant
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	Sant Joan
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	Busot
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	Aigües
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	El Campello
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	1	0	La Romana
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	El F. d. Frares
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	Xixona
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	L'Alguenya
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	Petrer
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	El F. d. l. Neus
1	0	1	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Finestrat
1	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Relleu
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	Monòver
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	Biar
1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	El Pinós
1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	La Canyada
1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	El C. d. Mirra
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Beneixama
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	La Torre

En (9) els diversos mots estudiats que experimenten elisió de /d/ apareixen ordenats en una jerarquia d'implicació. Convé tenir present que en els 28 pobles representats en (9), a més de les elisions indicades —resultat de la regla (5)— també es dona l'elisió del morfema de parti-

cipi /d/ intervocàlic —fruit de la regla (3), variable a la Torre de les Maçanes, i categòrica en els 27 pobles restants—. En la matriu (9) els pobles apareixen ordenats en una escala que va de Crevillent, on les elisions es produeixen en tots els mots, fins a la Torre, on no es produeix cap de les elisions indicades.

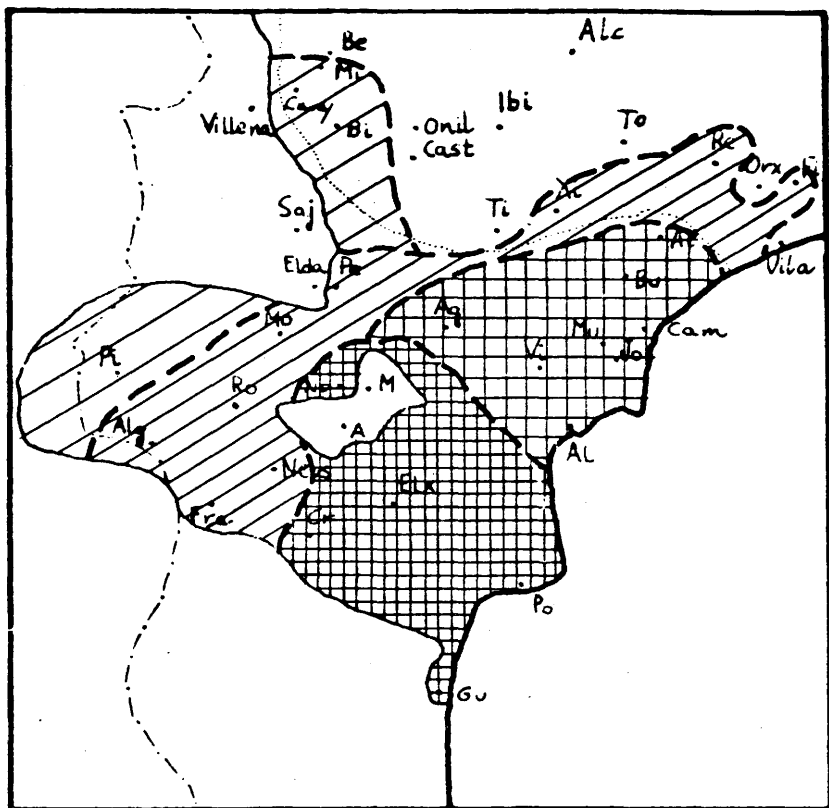
Els feixos d'isoglosses dels mapes 2-7 representen la projecció sincrònica de l'avanç lèxic, social i geogràfic de l'elisió de /d/ intervocàlica en el temps, i confirmen la teoria de la difusió per ones de les innovacions lingüístiques.

Els feixos d'isoglosses dels mapes esmentats s'han pogut produir per la inexistència de cap obstacle important a la comunicació en aquesta zona (cfr. Hockett, 1958: 461). En canvi, la isoglossa del mapa 1 no va molt més enllà de la línia Biar-Busot, que representa una frontera natural: el pas del pla a la muntanya.

Les isoglosses dels mapes 2-7 indiquen, finalment, que la regla d'elisió de /d/ (5) no ha arribat a esdevenir categòrica.

Les dades de la matriu (9), resumides d'una manera quantitativa, apareixen cartografiades en el mapa 8. El mapa 8 confirma la hipòtesi de J. Veny (1976: 151) sobre la major densitat de les elisions de /d/ en el triangle meridional Novelda-Alacant-Guardamar, i ens permeten de distingir quatre zones segons el nombre d'elisions produïdes:

- 1) El Baix Vinalopó, Novelda i Guardamar constitueixen la zona amb una generalització major de les elisions —de 26 a 28 elisions en 30 mots estudiats—. La situació fronterera d'aquesta zona ens indueix a relacionar les elisions produïdes ací amb les que es produeixen a l'altra banda de la frontera lingüística en el murcià (v. J. García Soriano, 1931; i J. Guillén, 1974). No hi ha dubtes que aquesta és la zona més innovadora.
- 2) El Camp d'Alacant (llevat de Xixona i la Torre) —de 19 a 25 elisions sobre 30 mots—. Aquesta comarca s'estructura al voltant del gran nucli urbà d'Alacant on, si bé en l'actualitat el valencià ha retrocedit espectacularment, en el segle passat devia mantenir una gran vitalitat. Sembla evident que Alacant i Elx (en la zona 1) degueren ser els dos centres urbans des dels quals s'estengué l'elisió de /d/.
- 3) La zona següent en nombre d'elisions —de 6 a 16 sobre 30— comprén el Vinalopó Mitjà (llevat de Novelda i el Pinós) i les localitats de Xixona, Relleu i Finestrat. Aquesta zona deu haver rebut la influència de les zones més innovadores 1 i 2. Hi desta-

Mapa 8

Generalització de la pèrdua de la /d/ intervocàlica

zona 1. De 26 a 28 elisions sobre 30

zona 2. De 19 a 25 elisions sobre 30

zona 3. De 6 a 16 elisions sobre 30

zona 4. De 0 a 5 elisions sobre 30

quen la Romana —16 casos—, propera a Novelda, i Xixona —14 casos—, ben relacionada amb Alacant.

- 4) L'Alt Vinalopó, el Pinós i la Torre —de 0 a 5 elisions sobre 30— constitueix una zona de transició amb el valencià meridional no alacantí. Convé recordar que la capital comarcal de l'Alt Vinalopó és Villena, ciutat castellanoparlant, on també es donen les elisions de /d/ intervocàlica (v. M. Torreblanca, 1976: 129-131).

La regla d'elisió de /d/ intervocàlica (5) és una regla variable. En les pàgines anteriors ens hem ocupat de la variabilitat en l'aspecte geogràfic. Les principals restriccions lingüístiques que actuen sobre la regla (5) són:

- 1) La categoria morfèmica de la /d/. Si considerem la regla (3) englobada dins (5), el fet que la /d/ no forme part del morfema radical i siga un morfema independent —en el cas de (3) el morfema de participi— afavoreix l'aplicació de (5), car la regla (3) és una regla categòrica.
- 2) La posició pretònica o postònica de la /d/. Sembla que la posició pretònica de la /d/ afavoreix l'acció de (5), car proporcionalment les elisions en posició pretònica afecten el 57% dels pobles estudiats, enfront del 43% en posició postònica. La /d/ del morfema /rɔd/ s'elideix en el mot *rodal*, en posició pretònica, en 24 pobles, mentre que en el mot *roda*, en posició postònica, només s'elideix en 17 pobles. I a la Torre —com hem vist més amunt— el canvi és més avançat en els grups *-idor* i *-edor*, en posició pretònica, que no en *-ida*, *-uda*, en posició postònica.
- 3) El fet que la /d/ es trobe entre dues vocals idèntiques, en posició pretònica, sembla ser un factor que frena l'aplicació de (5), car l'elisió ocasionaria la confusió de les dues vocals idèntiques. Almenys això és el que es dedueix del fet que les elisions en mots com ara *Nadal*, *agradar*, *foradar* i *nadar* només es donen proporcionalment en un 25% dels pobles estudiats.

La principal restricció social a la regla (5) és el grau de coneixença i de domini per part del parlant de varietats estàndards. Són sobretot els parlants joves —escolaritzats en castellà— els qui mantenen la /d/ intervocàlica en mots que també tenen /d/ en castellà estàndard, p. e. *seda*, *nadar* (enfront de *sea* i *naar* en parlants d'edat avançada i escassament alfabetitzats). En els préstecs del castellà també es produeixen les elisions, p. e. *maera*, *olviar*, *roïo*, la qual cosa pot significar que, bé

aquestos mots no han estat presos del castellà estàndard sinó del murcià veí, o bé que la regla (5) afecta tant els mots autòctons com els préstecs.

4. DIVERSES VARIANTS DE LA VARIABLE (D) I ALGUNS CASOS D'HOMONÍMIA

Si bé les variants bàsiques de la variable (d) són les que hem estudiat en els paràgrafs anteriors, és a dir, (d-1) = [d] i (d-2) = ∅, en alguns casos apareixen altres variants. En (10) donem les cinc variants que hem pogut trobar i alguns mots en què apareixen.

(10)

(d)	rèdit	lledó	rodolar
(d-1) = [d]	[rédit]	[lidó]	—
(d-2) = ∅	[rêit]	[leó]	[reolár]
(d-3) = [r]	—	[liró]	—
(d-4) = [ɔ]	—	[lacó]	[regolár]
(d-5) = [l]	[rélit]	—	—

La variant (d-3), [r] és força antiga, car ja apareix en els repertoris lexicogràfics valencians del segle XVIII i de la primera del XIX (*lliró-ner*, C. Ros, 1764: 143; *carafal*, Ll. Lamarca, 1839: 12). Segons J. Coromines (1977: 116) el canvi de /d/ per [r] «és un fet força corrent, sobretot en els parlars meridionals». En la nostra recerca hem trobat els següents casos d'aparició de la variant (d-3):

- 1) *aixeregat* (< *assedegat*) a Alcoi.
- 2) *sera* (< *seda*) a Aigües de Busot i Mutxamel. en el sintagma *cucs de la sera*.

3) *lliró* (< *llidó*) a Sant Joan i Sant Vicent (13).

La variant (d-4), [g], en algun cas, com ara *regolar* (< *redolar* < *rodolar*) es dóna en una part de la meitat meridional del País Valencià. D'aquesta variant (d-4) hem trobat les següents aparicions:

- 1) *regolar* al Camp d'Alacant i a Elx, Po. Orx. Re. Pe. Biar, Ibi i Alc. (*reolar* a Cr. Fi. Vi. i Xi.).
- 2) *llagó* (< *lledó*) a la Vila.
- 3) *ajugar* (< *ajudar*) a Sant Vicent.
- 4) *facegura* (< *farcidura*) al Vinalopó Mitjà, a l'Alt Vinalopó i a Ag. Cast. i Xi.

De la variant (d-5), [l] hem trobat els casos següents:

- 1) *rèlit* (< *rèdit*) a cinc pobles del Camp d'Alacant (Ai. Bu. Cam. Mu. Vi.) i a Orx. Fi i Mi.
- 2) *melecina* (< *medecina*) a Agost i Monòver.

Com a conseqüència de l'elisió de /d/ es poden produir diverses confusions per homonímia. En alguns casos hom no ha fet res per evitar la confusió: a Elx, *salar* (< *saladar*) es confon amb el verb *salar*; a Crevillent, Elx, Santa Pola i Novelda *via* (< *vida*) amb *via*.

En altres casos, hom ha evitat la confusió per homonímia substituint un dels homònims. Així, no hem pogut trobar *ball* (< *badall*) i *ballar* (< *badallar*), que es confondrien amb *ball* i *ballar*. En comptes de *badallar*, hem trobat:

- 1) *obri(r) la boca* a Cr. No. Ro. Jo. i Vi.
- 2) *tindre migranya* a Santa Pola.
- 3) Diverses variants del cast. *bostezar*: [bostesá(r)] (a Cr. Neus i Gu.), [bostezá(r)] (a Elx, No. Pe i Cam.), [bostešá] (a Alg.), [bostežá(r)] (a Elx i Mo.) i [bosežá] (a Fra.).

En altres casos, finalment, hom ha evitat l'homonímia per mitjans morfològics. N'hem trobat dos casos:

(13) Segons Ll. Alpera (1968: 139) «el paso de -d- > -r- de la forma *lliró*, es bastante frecuente en el valenciano vulgar (comp. *carafal* < *cadatal*, *gairó* < *gaidó*, etc.)».

- 1) *Cony* (< *codony*) ha estat substituït pel femení *conya* (< *codonya*) a Mutxamel, i per un diminutiu *conyeta* (< *codonyeta*) a Elx i Santa Pola.
- 2) [kól] (< *cudol*, cat. *còdol*) a Santa Pola resulta homòfon de *la col*. Al Camp d'Alacant s'ha resolt la confusió recurrent al diminutiu (un *colet* < *cudolet*), i fins i tot creant un masculí amb -o : *colo* [kólo].

5. LA GENERALITZACIÓ DE LA PÈRDUA DE LA /D/ INTERVOCÀLICA: CONCLUSIONS

M. Sanchis Guarner (1956, 1967) fou el primer que considerà la generalització de la pèrdua de la /d/ intervocàlica com una de les característiques definitòries de l'*alacantí*, entés amb el mateix sentit que donem al terme en el present treball, ço és, la varietat parlada al Sud de la línia Biar-Busot.

En un assaig de sociolingüística històrica, hem estudiat els inicis de la pèrdua de la /d/ intervocàlica en valencià. De les dades de la revista satírica *La Donsayna* (1844-1845) i de les replegues lexicogràfiques valencianes vuitcentistes, podem concloure que la pèrdua s'inicià com una regla variable (1) que elidia la /d/ en el context /a/ — V, ço és, quan apareixia entre una /a/ i qualsevol altra vocal. No podem precisar la data en què comença a actuar la regla variable (1), però en 1844, a *La Donsayna*, trobem un 66% de casos d'elisió, la qual era afavorida en la posició pretònica, en el morfema de participi /d/ i en els substantius en -ada, i en els estils familiar i descurat. La regla variable (1) ha esdevingut en la major part del valencià actual una regla categòrica, (2), quan es tracta de /d/ morfema de participi.

En el valencià meridional alacantí (v. mapa 1) existeix la regla categòrica (3) que elideix el morfema de participi /d/ en tots els casos en què apareix en posició intervocàlica. La regla (3) es dona en els vint pobles situats al Sud de Biar-Busot, en els quatre de l'Alt Vinalopó, a Xixona i a Relleu i Finestrat. A la Torre la regla (3) no és categòrica sinó variable, car els parlants ancians encara mantenen la /d/ en alguns casos.

Igualment existeix en el valencià meridional alacantí la regla variable (5), que és una simplificació de (3), i en virtut de la qual s'elideix d'una manera variable qualsevol /d/ que es trobe en posició intervocàlica. La gran quantitat de mots amb /d/ intervocàlica del nostre qüestionari ens

ha permès d'estudiar la *difusió lèxica* de l'elisió, car aquesta té una extensió geogràfica diferent per a cada mot afectat.

Els mapes 2-7 mostren feixos d'isoglosses en forma d'anells concèntrics, que representen la difusió per ones de la innovació. Les dades d'aquests mapes poden representar-se d'una manera resumida i clarificadora mitjançant l'*escala d'implicació* (9), en la qual l'ordenació jeràrquica de pobles i de mots deu correspondre al procés cronològic real d'expansió del canvi. La dimensió temporal apareix tant en la jerarquia de mots com en la de pobles. El canvi degué començar afectant mots com *redó*, *madeixa* i *rodal*, que esdevingueren *reó*, *maeixa* i *roal*, i només en les darreres etapes afectà mots com *foradar*, *nadar* i *saludar* (*foraar*, *naar*, *saluar*). Els canvis degueren començar a generalitzar-se en localitats com Crevillent, Guardamar, Santa Pola i Novelda, i progressivament han arribat a localitats cada volta més allunyades.

Les dades de l'escala d'implicació (9) apareixen resumides d'una manera quantitativa al mapa 8. Aquest mapa, que indica la *densitat* de les elisions de /d/, s'acosta al tipus de mapa dialectal que proposa P. Trudgill (1974), car conté una descripció adequada dels fets i pot permetre una explicació del procés de difusió del canvi. El mapa 8 sembla indicar una difusió primer a través d'un pla inclinat —del Baix Vinalopó, Guardamar i Novelda al Camp d'Alacant— i després a través d'ones.

Les restriccions lingüístiques que actuen sobre la regla (5) d'elisió de /d/ poden afavorir-ne l'aplicació, com la posició pretònica —*roal* en 24 pobles, *roa* només en 17—, o bé frenar-la, com el fet que les dues vocals del context siguin idèntiques —*naal*, *agraar*, *naar* i *foraar* només en un 25% dels pobles.

La principal restricció social de la regla (5) és el nivell educatiu. Pensem que ha estat el coneixement i l'ús de varietats estàndards —bàsicament el castellà normatiu—, que s'ha donat darrerament amb l'alfabetització i la castellanització progressiva de la nostra comunitat, el factor principal que ha frenat i sembla que ha aconseguit impedir la consumació d'un canvi que es degué iniciar fa més de cent anys.

Pensem, finalment, que la combinació del model de regles variables i de les escales d'implicació pot ser fructífer per a l'estudi de la variació lingüística.

6. LA GENERALITZACIÓ DE LA PÈRDUA DE LA /D/ INTERVOCÀLICA: ASPECTES DIDÀCTICS

El tractament de les elisions de /d/ intervocàlica a l'escola no és sinó un cas particular d'una problemàtica més general: el tractament de la llengua col·loquial en l'ensenyança, un tema que en l'actualitat —amb la introducció del valencià a l'escola— comença a adquirir un relleu especial. Sembla un principi acceptat unànimement que el mestre ha de respectar la parla dels alumnes (v. Ll. López del Castillo, 1975). Però també és evident que si el valencià ha de servir per a alguna cosa més que per als usos familiars, col·loquials i informals, una tasca primordial de l'escola ha de ser facilitar als infants el coneixement i el domini d'un altre registre de la llengua, el que anomenem *estàndard*, superador de la diversitat geogràfica de la llengua, i apte per als nous àmbits d'ús que el valencià deu recuperar, és a dir, els àmbits d'ús formal: administració, educació, premsa, ràdio, televisió, cinema, teatre, religió, etc.

Ll. V. Aracil, en un article excel·lent, sobre educació i sociolingüística (1979), ha indicat —al nostre parer, d'una manera molt encertada— quin hauria de ser el procés a desenrotllar a l'escola en relació a les varietats de llengua: «la fórmula òptima consisteix a analitzar inicialment el vernacle local com a vehicle per aprendre el *standard* com a matèria d'estudi, i utilitzar gradualment el *standard* com a vehicle a mesura que hom l'aprén».

En el cas concret del tractament escolar de l'elisió de la /d/ intervocàlica, una qüestió prèvia és el nivell de llenguatge que ha d'utilitzar el mestre. Pensem que la llengua que usa el mestre, sense que resulte pedant ni excessivament allunyada de la dels xiquets, ha de servir de model als alumnes, la qual cosa vol dir que en el cas concret de què tractem el mestre no ha de fer cap elisió de /d/ intervocàlica: ha de dir, p. e., *vegada*, *vesprada*, *mocador*, *menjador*, etc., i si l'escola es troba en el sector valencià més meridional, a més dels casos anteriors, *coneguda*, *eixida*, *venedor*, *patidor*, *cadira*, *roda*, *neboda*, etc.

En relació als alumnes caldria distingir: a) llengua oral vs. llengua escrita, b) ensenyança a adults vs. ensenyança a infants, i c) alumnes castellanoparlants vs. alumnes catalanoparlants.

Pel que fa a la distinció llengua oral vs. llengua escrita no cal dir que si en la llengua parlada és possible una certa flexibilitat, en l'escriptura no s'ha d'acceptar cap elisió de /d/ intervocàlica.

En el cas d'alumnes adults no resultarà difícil fer-los entendre que si de, p. e., *eixit* fan *eixida* i *eixidor*, i de *venut*, *venuda* i *venedor*, de *gelat*,

han de fer *gelada* i *gelador*. Si es tracta d'adults de Novelda, d'Elx o d'Alacant, el seu coneixement previsible del parlar d'Alcoi, de la Vila Joiosa o de Dénia, farà que no siga difícil fer-los comprendre que ells també han de dir i d'escriure *eixida*, *eixidor*, *venuda*, *venedor*, *gelada*, *gelador*, etc., i també *redó*, *neboda*, *cadira*, etc.

Als alumnes castellanoparlants —tant adults com xiquets— pensem que els hem d'ensenyar directament les formes amb /d/ intervocàlica.

El cas que presenta més dificultats és, en la nostra opinió, el dels xiquets que parlen valencià. Coincidim amb la *Proposta de programació de llengua. Preescolar i E.G.B.* de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana en la necessitat d'un treball sistemàtic de les pronúncies i de les grafies *-ada* i *-ador*, especialment en el cicle mitjà de l'E.G.B. En el cas dels xiquets que parlen el valencià meridional alacantí caldrà, a més d'això, treballar sistemàticament les grafies i les pronúncies *-uda*, *-edor*, *-ida* i *-idor*. Per a treballar aquestos casos poden ser útils exercicis com ara:

buit	→	buida
presumit	→
perdut	→ (14)

Aquestos exercicis s'hauran de fer a partir de paraules conegudes i usades pels xiquets. Així, per exemple, en primer d'E.G.B.: *sabuda*, *eixida*; en segon: *perduda*, *rompuda*, *presumida*, *avorrida*; i en tercer: *coneguda*, *pareguda*, *partida*, *ferida*, *corredor*, *encenedor*. Igualment caldrà tenir presents i treballar les paraules següents, pròpies del llenguatge infantil, i en les quals trobarem elisions de /d/ intervocàlica en el valencià meridional alacantí:

Primer d'E.G.B.: *cadira*, *Nadal*, *roda*, *poder*.

Segon: *redó*, *cadena*, *ajudar*, *quedar*, *refredat*, *agradar*, *rodar*.

Tercer: *foradar*, *nadar*, *badall*, *badallar*, *neboda*, *boda*, *muda* (fem. de *mut*), *convidar* (15).

(14) V. exercicis semblants en M. Lacuesta, A. Ramos i A. Costa (1980: 45) i en J. M. Cormand, M. Ll. Corominas i M. Martín (1980).

(15) Sobre el vocabulari bàsic infantil, amb indicació de les variants valencianes, v. Assessoria de Didàctica del Català (1975).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALARCÓN, V. (1952), *El Tenorio de Alsabares, comedia de costums il·lisanes en un acte y en vers. Representá en extraordinari aplauso del públic, la nit del 26 de Abril de 1891, en el Teatro del Casino*, Elx: Colecció Illíce (segunda época).
- ALCOVER, A. M. (1908), «El català davant els filòlegs estrangers. Una mica de dialectologia catalana», *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, IV, Palma de Mallorca, pp. 194-303.
- ALPERA, L. I. (1968), *Los nombres trecentistas de botánica valenciana en Francisc Eiximenis*, València: Institución Alfonso el Magnánimo.
- ARACIL, L. V. (1979), «Educació i Sociolingüística», *Treballs de sociolingüística catalana*, 2, València: Tres i Quatre, pp. 33-86.
- ASSESSORIA DE DIDACTICA DEL CATALA (1975), *Vocabulari bàsic infantil i d'adults*, quarta edició, Barcelona: Bibliograf, 1978.
- BADIA I MARGARIT, A. M. (1951), *Gramática histórica catalana*, Barcelona: Noguer, trad. cat. *Gramàtica històrica catalana*, València: Tres i Quatre, 1981.
- BAILEY, Ch.-J. N. (1972), «The Integration of Linguistic Theory: Internal Reconstruction and the Comparative Method in Descriptive Analysis», dins Stockwell, R. P. i R. K. S. Macaulay (eds.), *Linguistic Change and Generative Theory*, Bloomington, pp. 22-31. Trad. cast. dins *Cambio lingüístico y teoría generativa*, Madrid: Gredos, 1977, pp. 49;61.
- (1973), *Variation and Linguistic Theory*, Arlington, Virginia: Center for Applied Linguistics.
- BARNILS, P. (1913), *Die Mundart von Alacant. Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen*, Halle-Barcelona: Biblioteca Filológica de l'Institut de la Llengua Catalana.
- BICKERTON, D. (1972), «The structure of polylectal grammars», dins Shuy, R. (ed.), *Sociolinguistics, 23rd Annual Roundtable*, Washington, DC: Georgetown University Press, pp. 17-42.
- COROMINES, J. (1977), *Entre dos llengüatges*, III, Barcelona: Curial.
- CORMAND, J. M.; COROMINAS, M. L. I. MARTÍN, M. (1980), *Fitxes programades per a l'adquisició de l'ortografia arbitrària, a la primera etapa, a partir de les dificultats del vocabulari bàsic infantil*, Barcelona: Casals.
- CULLEROT (El), *Semanari il·lustrat alicantí, humoristic, politic y de interesos materials*, Alacant, I (1884).
- DECAMP, D. (1970), «Is a Sociolinguistic Theory Possible?», dins Alatis, J. (ed.), *Linguistics and the Teaching of Standard English to Speakers of other Languages or Dialects*, Washington, DC: Georgetown University Press, pp. 157-173.
- DONSAYNA (La) (1844-1845), ed. facs. Sueca: Lletra Menuda, 1972.
- ESCRIG, J. (1851), *Diccionario valenciano-castellano*, València, 2ª ed., 1871.
- GARCÍA SORIANO, J. (1932), *Vocabulario del dialecto murciano*, Madrid, 2ª ed., Múrcia: Editoria Regional de Murcia.
- GRIERA, A. (1921/1949), «El valencià», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, IX (1921). Trad. cast. dins *Dialectologia catalana* (1949), pp. 67-89.

- GUILLEN, J. (1974), *El habla de Orihuela*, Alacant: Instituto de Estudios Alicantinos.
- GULSOY, J. (1964), *El Diccionario valenciano-castellano de Manuel Joaquín Sanelo. Edición, estudio de fuentes y lexicología*, Castelló de la Plana: Sociedad Castellonense de Cultura.
- HOCKETT, Ch. F. (1958), *A Course in Modern Linguistics*, Nova York: Macmillan. Trad. cast., *Curso de lingüística moderna*, Buenos Aires: Eudeba, 1971.
- LABOV, W. (1972a), *Sociolinguistic Patterns*, Filadèlfia: University of Pennsylvania Press. Trad. fran. *Sociolinguistique*, París: Les Éditions de Minuit, 1976.
- (1972b), «The Internal Evolution of Linguistic Rules», dins Stockwell, R. P. i R. K. S. Macaulay (eds.), *Linguistic Change and Generative Theory*, Bloomington, pp. 101-171. Trad. cast. dins *Cambio lingüístico y teoría generativa*, Madrid: Gredos, 1977, pp. 146-232.
- LACUESTA, M.; RAMOS, A., i COSTA, A. (1980), *Sambori. Llibre per a l'ensenyament de la llengua, 3er nivell*, València: Diputació Provincial.
- LAMARCA, Ll. (1839), *Ensayo de un Diccionario valenciano-castellano*, València. Ed. facs. València: Librerías «París-Valencia», 1980.
- LÓPEZ DEL CASTILLO, Ll. (1975), «Les etapes o nivells en el treball de llengua a l'escola», *Perspectiva Escolar*, 2, Barcelona, pp. 15-19.
- MARTÍ GADEA, J. (1909), *Vocabulario valenciano-castellano en secciones*, València.
- ROS, C. (1764), *Diccionario valenciano-castellano*, València. Ed. facs. València: Librerías «París-Valencia», 1979.
- ROSANES, M. (1864), *Miscelánea que comprende: 1º Un Vocabulario valenciano-castellano, 2º Apuntes para facilitar la enseñanza de la Gramática en las escuelas de las poblaciones de esta provincia en que no se habla la lengua castellana*, València.
- SANCHIS GUARNER, M. (1956), «Factores históricos de los dialectos catalanes», *Estudios dedicados a Menéndez Pidal*, VI, Madrid, pp. 151-186.
- (1967), *La llengua dels valencians*, València: Garbí, 3ª ed.
- (1980), *Aproximació a la història de la llengua catalana. Creixença i esplendor*, Barcelona: Salvat.
- SERVEI D'ENSENYAMENT DEL VALENCIA (1983), *Proposta de programació de llengua. Preescolar i E.G.B.*, València: Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, Direcció General d'Ensenyament Bàsic.
- TIO GABIA (El), *Periòdic rabiós, que á la mala chent, com si fora un gos, clavará la dent*, Novelda, any I (1883), any II (1884).
- TORREBLANCA, M. (1976), *Estudio del habla de Villena y su comarca*, Alacant: Instituto de Estudios Alicantinos.
- TRUDGILL, P. (1974), «Linguistic Change and diffusion: description and explanation in sociolinguistic dialect geography», *Language in Society*, 3, 2, pp. 215-246.
- VENY, J. (1976), «El valencià meridional», *Problemes de llengua i literatura catalanes. Actes del II Col·loqui Internacional sobre el Català* (Amsterdam, 1970), Barcelona: Abadía de Montserrat, pp. 145-230.